د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د کاروبار د وضعیت سروې

د ۱۳۹۵ کال د وري میاشت

د جي ای زیډ ادارې په همکارۍ

د افغانستان د سوداګرۍ او صنایعو اتاق

د کاروبار د وضعیت سروې

د ۱۳۹۵ کال د وري میاشت

- د تیري سروې په پرتله متشبثین د خپل کاروبار راتلونکي ته خوښ ښکاري.
- د کاروبار په وضعیت کې د لږ ښه والي سره سره له بلخ ولایت څخه پرته د سروې شویو ولایتونو له ډلې د یوه هم د کاروبار شاخص مثبت نه دی.
- که څه د تېرې سروې په پرتله د پام وړ ښه والی رامنځته شوی، خو فرمایشات لا هم په ناوړه وضعیت کې دي.
- د تېرې سروې په پرتله په قندهار، هرات، کابل او ننګرهار ولایتونو کې امنیتي حالت ښه شوی دی خو یوازې د قندهار ولایت مثبت امنیتي شاخص لري.
- په وروستیو سروې ګانو کې د اصلاحاتو لپاره هیلې او غوښتنو زیاتوالی موندلی دی.

الف. د کاروبار شرایط

د کاروبار شرایط د کورنیو ناخالصو تولیداتو د ودې د تګلورې د پیژندني لپاره یو شاخص دی. دغه شاخص د څو راتلونکو میاشتو لپاره د کورني ناخالص تولید په کچه کې د بدلونونو وړاندوینه کوي، په دې شرط چې په دې موده کې د اقتصاد په عمومي شرایطو کې د وړاندویني وړ بدلونه رامنځته نه شي.

د کاروبار د شرایطو شاخص د راتلونکو شپږو میاشتو لپاره د کاروبار د وضعیت او سوداګریزو هیلو په اړه د شرکتونو د مسوولینو پر قضاوت ولاړ دی، چې د منل شوي نړیوال معیار له مخې محاسبه کیږي(د لا زیاتو معلوماتو لپاره د راپور په پای کې ضمیمې ته مراجعه وکړئ)

د دې شاخصونو بیه د مثبت ۱۰۰ او منفي ۱۰۰ ترمنځ ده، هغه داسې چې صفر د عادي په مفهوم دی، له صفر نه تر مثبت ۱۰۰ پورې د کاروبار مثبت شرایط او له صفر نه تر منفي ۱۰۰ پورې د کاروبار منفي شرایط بلل کیږي.

الف.1- د کاروبار عمومي شرایط او د هر ولایت په توپیر د کاروبار شرایط:

د کابل، بلخ، کندهار، ننګرهار او هرات لپاره د ۱۳۹۵ کال د وري په میاشت کې د کاروبار د عمومي شرایطو شاخص په مجموع کې(۰۷۲.۹-) و، په داسي حال کې چې په مخکینی سروې کې دغه شمیر(۱۸.۸۶۵-) ؤ. د تېرې سروې په پرتله متشبثن د خپل کاروبار په اړه نسبتاً خوشبین دي.

سروې شوي شرکتونه اوس هم هیله من دي چې په راتلونکو میاشتو کې به یې د کاروبار وضعیت ښه شي(۳۵.۸۹)، خو دغه شرکتونه له اوسمهالي حالت نه سخت ناخوښه دي. (۱۱.۵۴-)

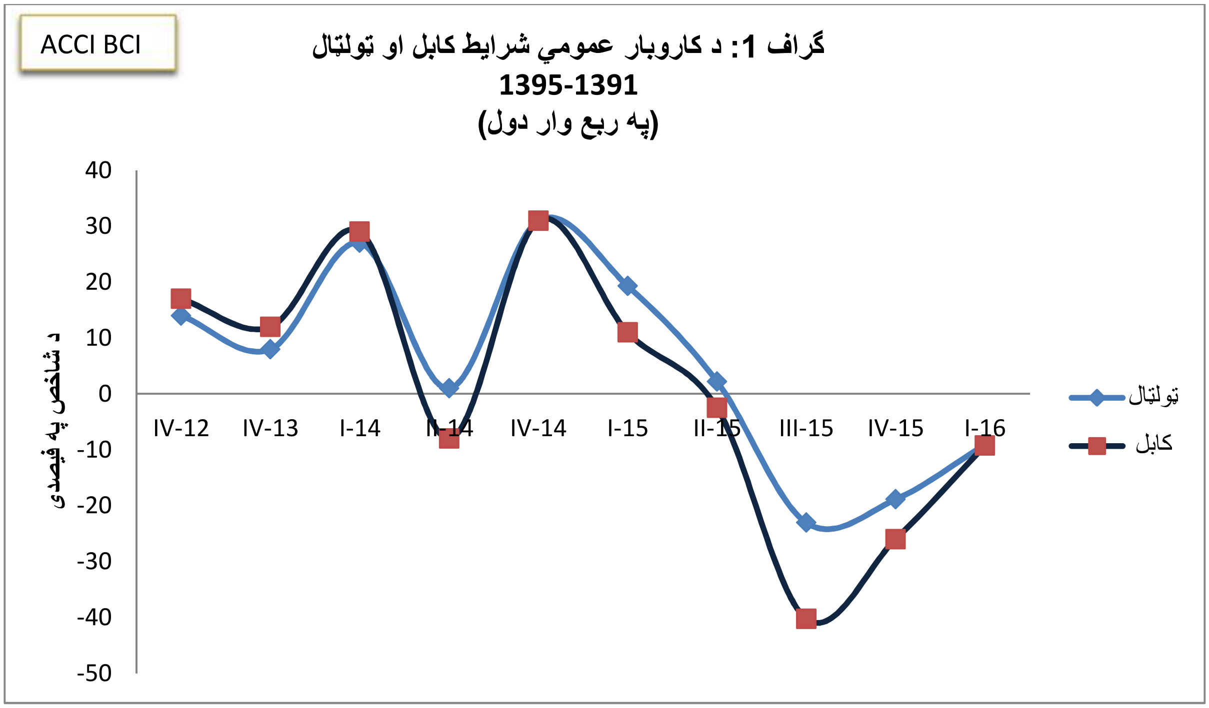

د کندهار متشبثين د ناخوښی په ټيټه درجه کي دي، دا هغه څه دي چي په دې وروستيو سروګانو کي بې ساری دی. د کندهار په سروې شویو شرکتونو کي د دې ناخوښی لامل د خپل راتلونکي کاروبار په اړه د هغوی ژوره اندېښنه ده. هغو د خپل کاروبار اوسنی حالت له کابل، او ننګرهار نه ښه بولي، خو د راتلونکو شپږو مياشتو په اړه بدبين دي. تر کندهار وروسته د کابل، هرات او ننګرهار وضعيت خراب دی، خو د بلخ متشبثين د راتلونکو شپږو مياشتو لپاره هيله من دي. لکه څنګه چي په (۲) ګراف کي معلوميږي بلخ، کابل او هرات د تيرې سروې په پرتله خوښ دي او په غوره وضعيت کي دي .1 خو لکه څنګه چي وينئ دغه خوښي نسبي ده او اوس هم د هر ولايت د کاروبار عمومي شاخص منفي دی.

د وروستيو څو سروې ګانو د شمېرو څېړنه او پرتلنه د کاروبار چاپېريال ډېر بې ثباته نامناسبه ښکاروي.

الف.۲ـ د سکتور په تفکيک د کاروبار شرايط:

په څلور واړه سکتورونو کي د کاروبار د وضعيت سروې د تيرې هغې په پرتله نسبتاً ښه والی په ډاګه کوي. د ساختمان سکتور د نورو په پرتله په بد حالت کي دی او توليدي سکتور په ښه حالت کي دی. خو د توليدي سکتور د رضايت کچه هم منفي ده.

[1] تر سروې لاندې سيمي د وخت په تيريدو سره له دوو زونونو کابل او بلخ څخه د هېواد پنځو مهمو اقتصادي زونونو ته زياتوالی موندلی دی، چي په لاندې ډول دي:
IV-2012: کابل او بلخ
IV-2013: کابل، بلخ او کندهار
I-2014: کابل، بلخ، کندهار او ننګرهار
II-2014 تر اوسمهاله: کابل، بلخ، کندهار، ننګرهار او هرات

لکه څنګه چې په (۳) ګراف کې ښودل شوي دي، خدماتي او سوداګریز سکتورونه هم د کاروبار له بد حالت څخه ځوریږي. د کاروبار د اوسنیو شرایطو لپاره د مثبتو او منفي ځوابونو حاصل تفریق هم ښيي چې د بریالي سکتور لپاره له کاروبار څخه د رضایت کچه ۵۷.۹۳- او د زیانمن سکتور لپاره ۵۱.۷۲- ده. د یادوني وړ ده چې ځواب ورکوونکو د تیرې سروې په پرتله د راتلونکي په اړه ډیره هیله مندی ښودلی ده.

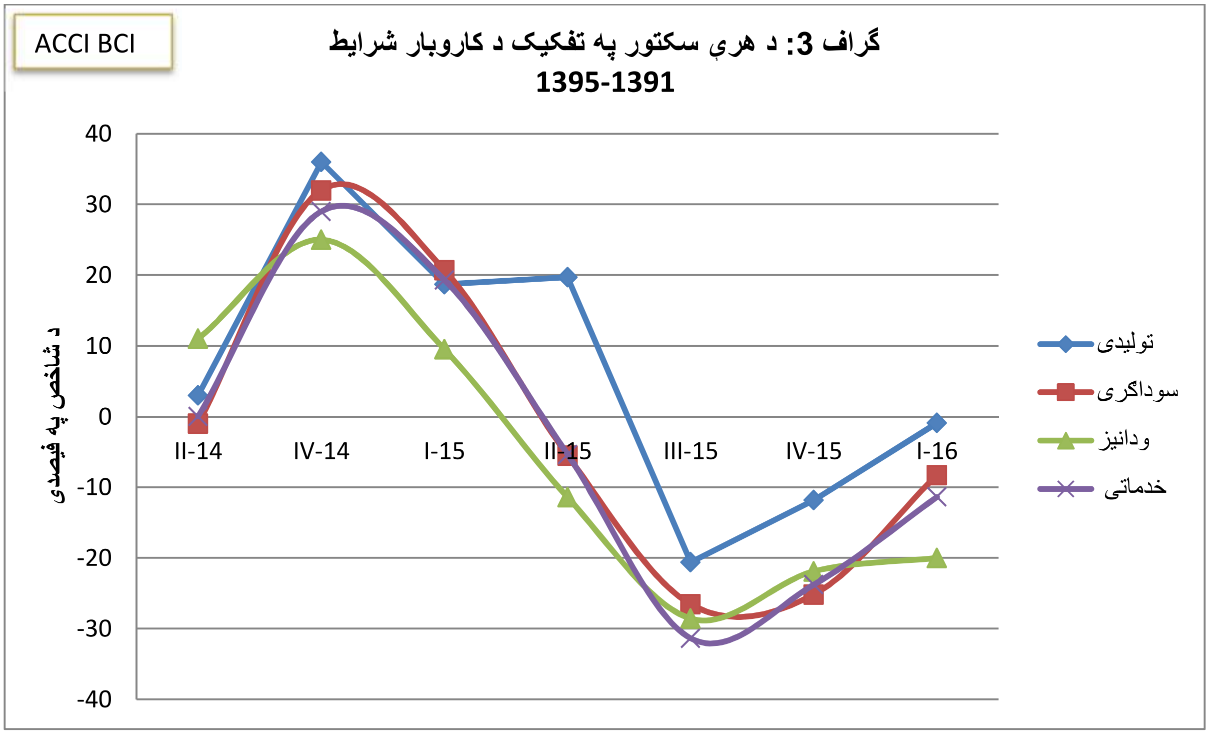

د سروې شویو شرکتونو په هیلو کې له لږ هیله منتیا سره سره، وروستی دري سروې ګاني ښيي چې د کاروبار واقعي حالت یا وضعیت خراب شوی دی او د راتلونکي په اړه د سوداګرو خوشبیني هم کمه شوي ده.

الف .۳- د شرکتونو د کچې په تفکیک د کاروبار شرایط:

د ټولو کوچنیو، منځنیو او سترو متشبثینو لپاره د کاروبار شرایط د تیرې سروې په پرتله ښه ښودل شوي دي.

د ۱۳۹۵ کال د ورې په میاشت کې د کوچنیو او منځنیو شرکتونو لپاره د کاروبار د شرایطو کچه (۲۷.۴۱-) وه، خو اوسمهال دغه کچه (۱۴.۷۴-) ته لوړه شوي ده.

د سترو شرکتونو لپاره د کاروبار د شرایطو کچه (۱) ده، په داسې حال کې چې په تیره سروې کې دغه شمیره (۷.۵-) وه.

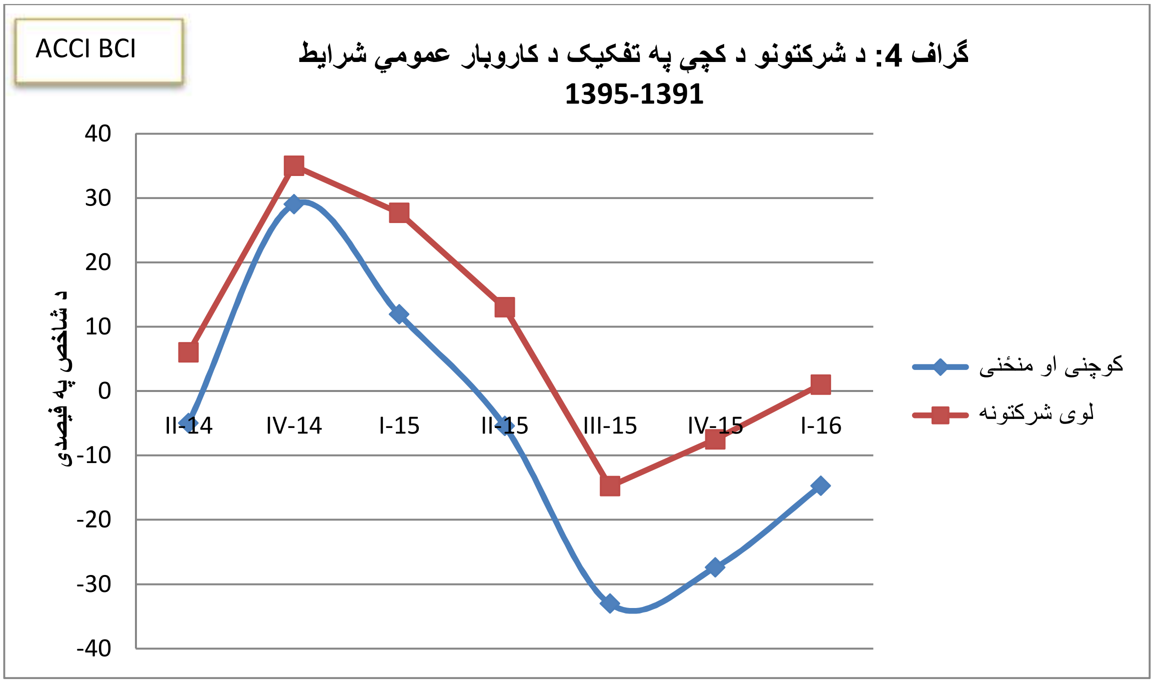

ب. فرمایشونه

د کاروبار د حالت د ارزوني لپاره یو بل فکتور د فرمایشونو حالت دی. د یادوني وړ ده چې د تفریق د حاصل شمیرې مثبت او منفي ځوابونه دي.

فرمایشونه په بدحالت کې دي او ډېری ځواب ورکوونکو ویلي دي که څه هم د تېرې سروې (63.57-) په پرتله د پام وړ ښه والی (۷۹.۶۱-) رامنځته شوی دی.

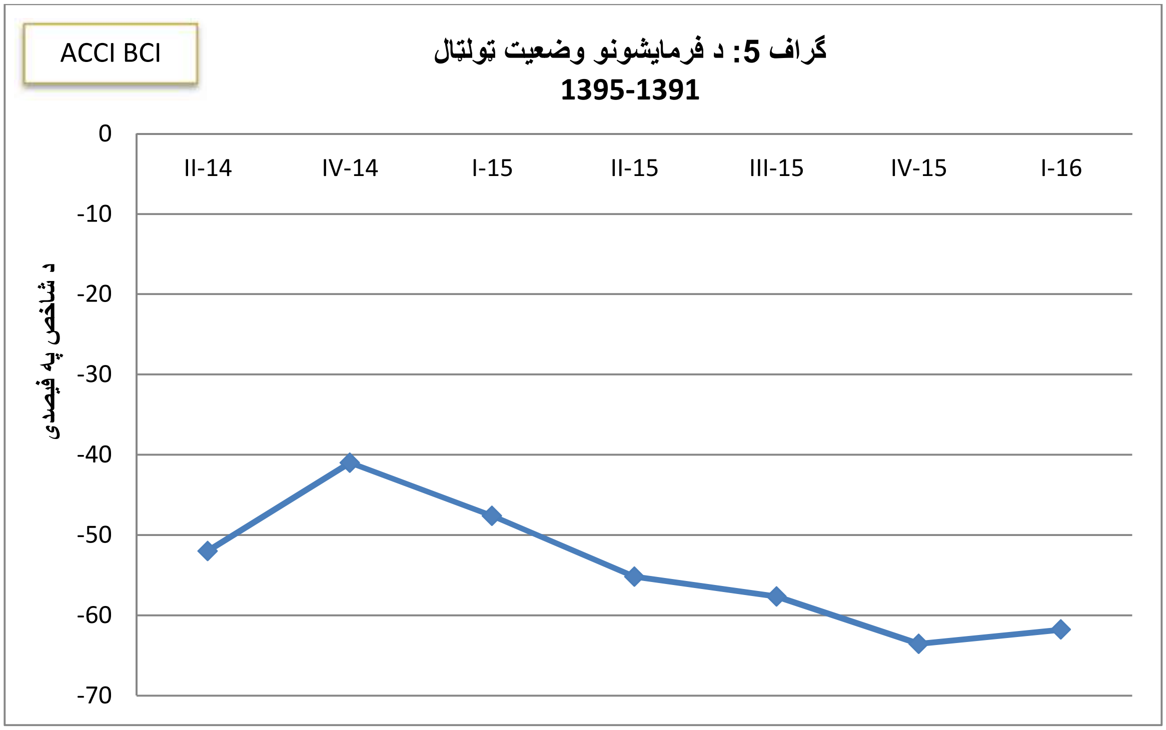

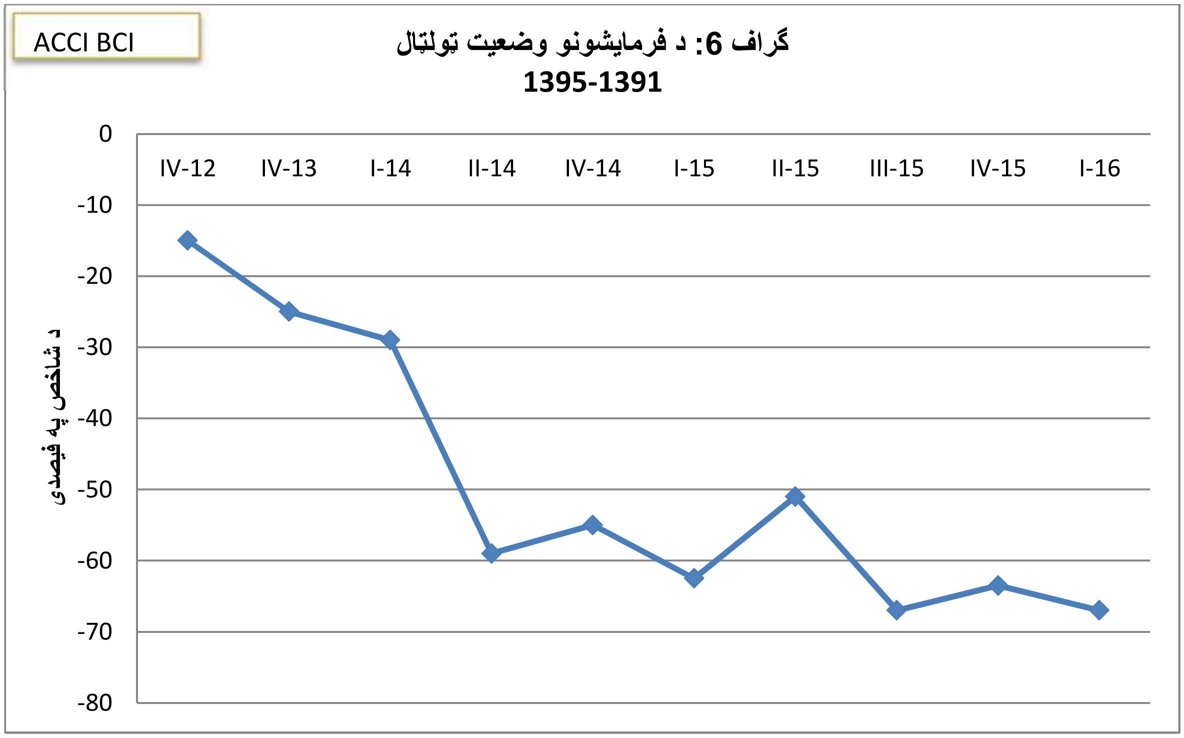

له ۱۳۹۱ لمریز کال څخه را په دې خوا د فرمایشونو د برخي ښېرنه ښيي چي د فرمایشونو د اوسني حالت په اړه د متشبثینو د رضایت کچه په پرله پسي ډول کموالی موندلی دی. خو په دې سروې کې په کابل کې د تیرې سروی په پرتله فرمایشونه یو څه ښه شوي دي خو په دې سروې کې یې بیا کموالی موندلی دی.

ج- د ګمارنې هیلې :

په ټوله کې د سروې شویو شرکتونو مدیران او مالکان په درېیو راتلونکو میاشت کې د ماهرو کارکوونکو ګمارنې ته خوشبین دي.

د ګمارنې لپاره د متشبثینو د عمومي هیله منتیا شاخص د سکتور له تفکیک پرته (۱۳.۴) دی چې د تیرې سروې په پرتله (۱۱.۴۳-) دا شمیر ډیر تیټ دی.

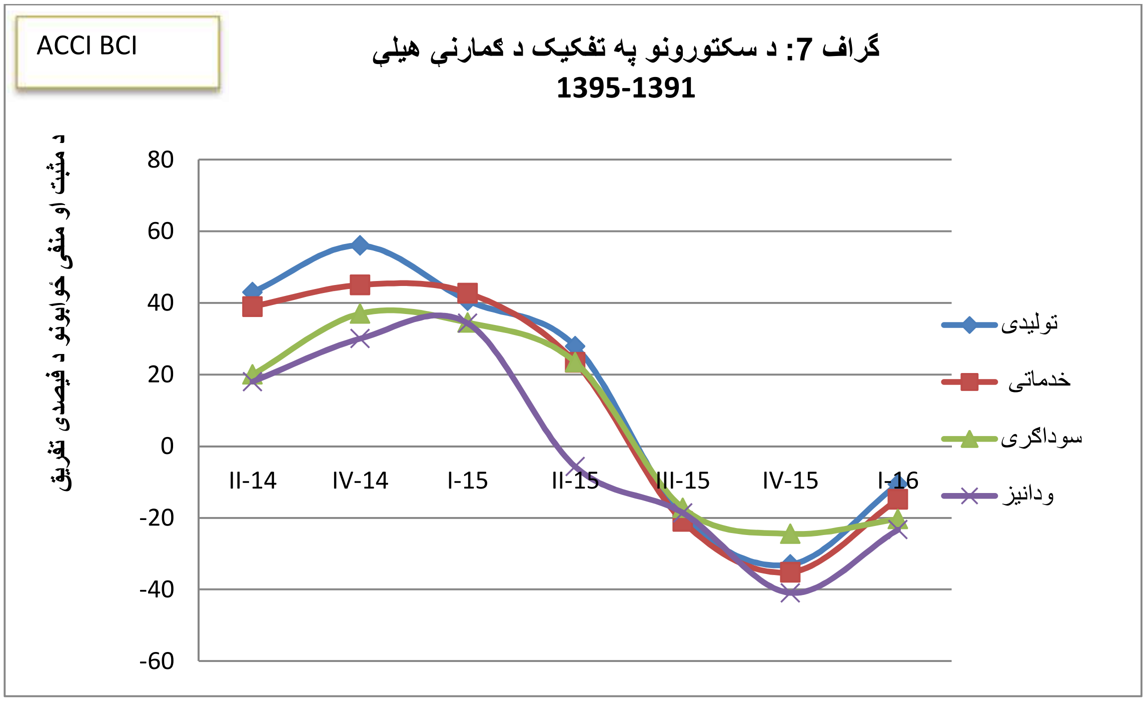

د یادونې وړ ده چې د ګمارنې اوسنی وضعیت د تیرې سروې د ځواب ویونکو د هیلو په پرتله ډېر توپیر لري.

د لږم په میاشت کې شرکتونو ویلي و چې هیله لري په درېیو راتلونکو میاشتو کې د ګمارنې کچه په منځنی کچه شاوخوا (۱۱.۴۳-) سلنه کموالی ومومئ، خو له دې سروې سره سم په درېیو تیرو میاشتو کې یې نزولي لوری خپل کړی دی. د هغو ځواب ویونکو شمېر چې ویلي یې دي کارکوونکي یې کم شوي ۴۶.۶۱- سلنه د هغو کسانو څخه زیات دي چې ویلي یې دي، په تیرو درېیو میاشتو کې یې د کارکوونکو شمیر زیات شوی دی.

ودانیزو شرکتونو (۶۱.۹۱-) او سوداګریز سکتور (۵۳.۱-) خپل کارکوونکي ، د خدمات (۴۰.۶۹-) او تولیدی سکتور د (۳۶.۳۶-) په پرتله زیات کارکوونکي له لاسه ورکړي دي. دا سروې ښیي چې د تېرو درېیو میاشتو په پرتله ټول شرکتونه په راتلونکو شپږو میاشتو کې د ګمارنې د کچې لوړېدو په هکله خوشبین دي.

د.امنیتي حالت

په کابل، بلخ او هرات کې امنیتي حالت ښه شوی دی. په داسي حال کې چې په کندهار او ننګرهار کې امنیتي حالت بدتر بنودل شوی دی.

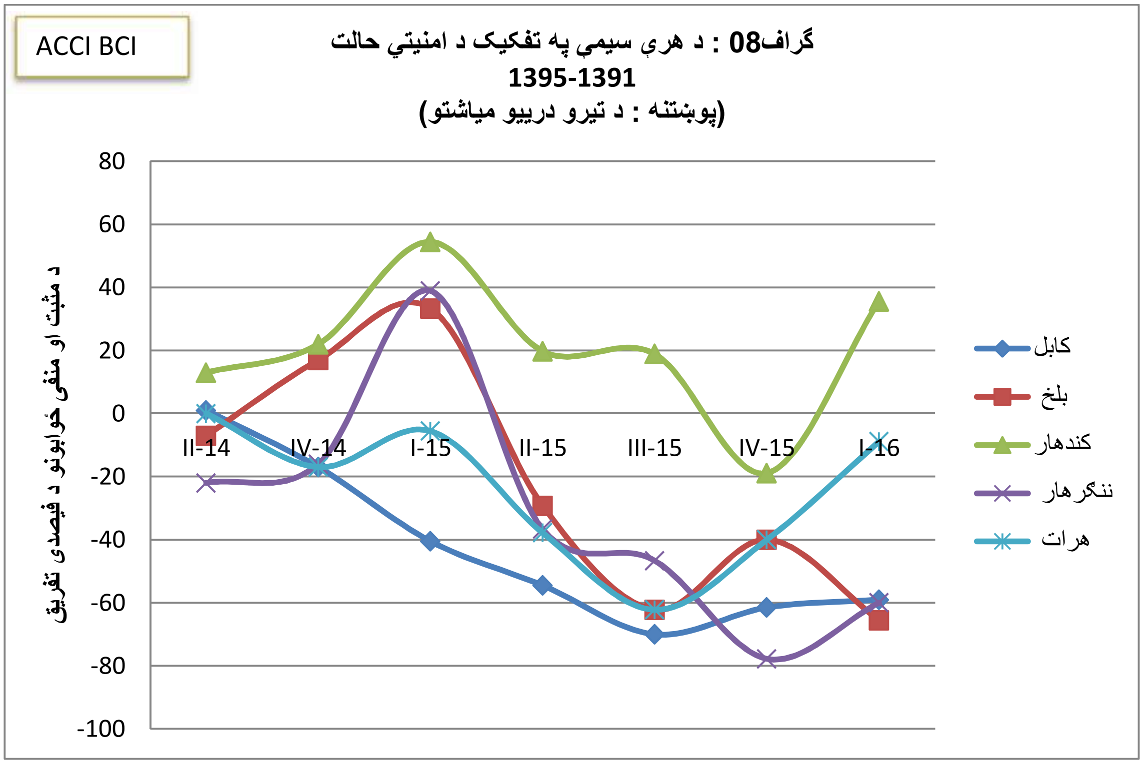

هـ: د کاروبار پر وړاندې پراته خنډونه:

د کاروبار پر وړاندې د عمده خنډونو ارزونه ښيي چې د کافي امنيت نشتوالی د متشبثينو د کاروبار د پرمختيا پر وړاندې تر ټولو مهم خنډ دی. تر امنيت وروسته په ترتيب سره د توليداتو او خدماتو لپاره بازار او تقاضا، پياوړي بيخ بناوې، مالي سرچينو ته لاسرسی او اداري اصلاحات هغه لاملونه دي چې د اقتصادي کاروبار د پرمختګ لپاره اړين شمېرل کېږي. لکه څنګه چې په ګراف کې وينئ د اداري اصلاحاتو لپاره هيلې په شپږو وروستيو سروې ګانو کې زياتې شوې او د څلورم ځل لپاره د هغو کسانو شمير چې د خپل کاروبار د پراختيا او پرمختيا لپاره تر ټولو مهمه اړتيا اداري اصلاحات بولي د هغو کسانو په پرتله زيات شوی چې د خپل کاروبار لپاره لومړۍ اړتيا بيخ بناوې په ګوته کړې دي.

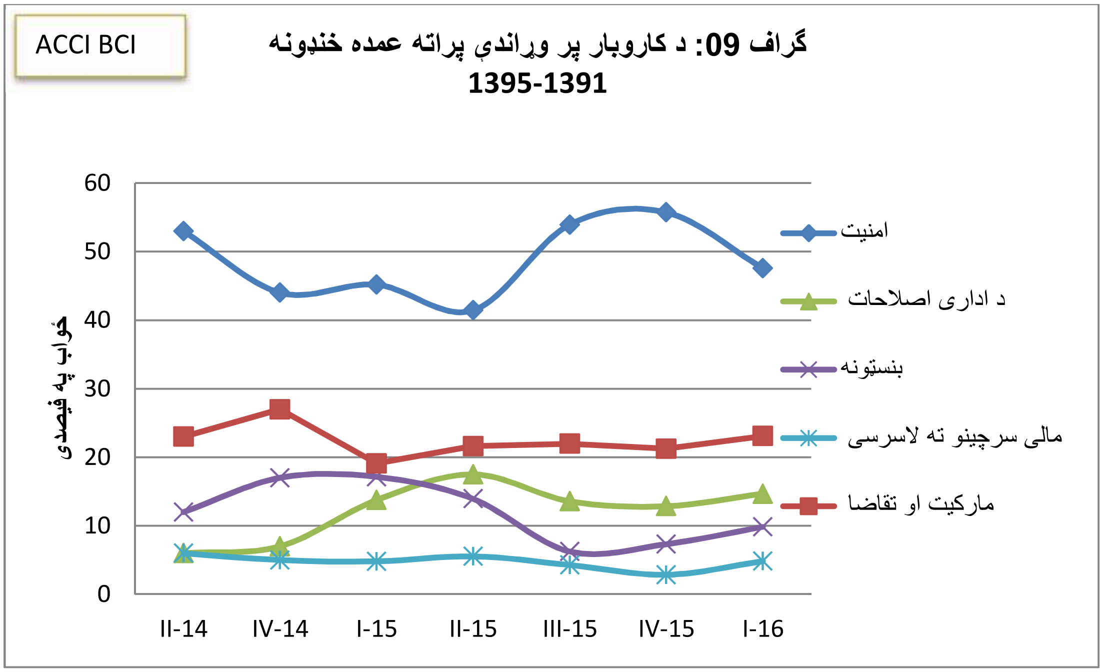

ضمیمه:

د کاروبار تعریف

د کاروبار شرایط د تولیدي، ودانیزو، خدماتي او سوداګریزو شرکتونو د دوریي سروې پر بنسټ مشخص کیږي. د شرکتونو له مسوولینو څخه د اوسني وضعیت او د راتلونکو شپږو میاشتو د هیلو او تقاضاوو په اړه پوښتل کیږي. هغوی د خپل کاروبار وضعیت د دریو انتخابونو(له عادي څخه ښه، عادي، له عادي بدتر) او خپلې هیلې یې له دریو انتخابونو څخه د یوه په انتخاب سره(ښه به شي، بدلون به ونه کړي، بدتر به شي) ټاکي.

له عادي څخه ښه انتخاب مثبت او له عادي بدتر منفي انتخاب فرض کوو، د اوسني وضعیت شاخص د مثبتو او منفي ځوابونو د تفریق له سلنې یا فیصدی څخه ترلاسه کیږي. دغه راز د هیلو شاخص د « ښه به شي» او « بدتر به شي» د انتخابونو د فیصدی ترمنځ له توپیر څخه ترلاسه کیږي.

د کاروبار شرایط د کاروبار د وضعیت او هیلو د اوسطي حسابی څخه عبارت دي.

په لومړی سروې کې « عادي» او « بدلون به ونه کړي» انتخابونو ته د صفر نکته په پام کې نیول کیده. د کاروبار شرایط له صفر څخه تر مثبت ۱۰۰ پورې (زیات) او منفي ۱۰۰ (کم) کولای شي، بدلون ومومي. وروسته چې کله زماني سروې ګانې(time series) رامنځته شوې د کاروبار د صفر نکته د کال د سروې پایلو ته په پاملرنې سره ټاکلی معیار ګرځي او راتلونکي کلونه د هغه پر بنسټ سنجول کیدایی شي.

چمتوکوونکی: یونس نګاه، تمنا نظر او ډاکټر مسعود پروانفر

مرکه کوونکي: نصرت الله ویس، عبدالبصیر و عبدالقدیر

ژباړه: احمد جاهد اتل

د تحقیق د دفتر بریښنالیک:research1@acci.org.af